VOLEYBOLDA ETİK KODLAR
(4. Kademe Antrenörlük Kursu)

PROF. DR. NEVZAT MİRZEOĞLU

SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

nmirzeoglu@yahoo.com

ETİK

Etik

Etik bir bilgi alanıdır.

Felsefenin ana alanlarından biri olan etik, diğer alanlarda, örneğin varlık felsefesi, bilgi felsefesi gibi alanlarda ortaya konan bilgilerin yaşamla bağının kurulmasını, bu bilgilerin bizim için anlamlı hale gelmesini sağlar. Bu anlamda felsefenin özel önem taşıyan bir dalıdır. Çünkü bu bilgi alanı doğrudan yaşam sorunlarına ilişkindir ve «insanlar arası ilişkilerde değer sorunlarını» inceler (İyi, 2011: 5-7).

Tek başına olmamakla birlikte, «insanca yaşayabilmenin onsuz olunamaz koşuludur (Kuçuradi, 2009, 47)

- Etik; ahlak felsefesi demektir ve ahlakın kuramsal temelleri ile ilgilenir.
- Ahlak felsefesi, insan eylemlerini ve bu eylemlerin dayandığı ilkeleri konu alan felsefe dalıdır.
- Ahlak felsefesi, toplum içinde var olan ile olması gereken arasında ayrım yaparak ahlaki eylem ile ahlaki olmayan eylem için ölçütler belirler. Dolayısıyla ahlak felsefesi ya da etik ahlak üzerine derinlemesine düşünme ve ahlak üzerine felsefe yapmaktır.

Temel Kavramlar

- İyi-kötü
- **Özgürlük**
- **Sorumluluk**
- Erdem
- **Vicdan**
- Ahlak yasası
- **Ahlaki karar**
- Ahlaki eylem

Özgürlük

- Özgürlük genel olarak, bireyin bir baskı ya da zorlama olmadan isteklerini gerçekleştirmesidir. Bu anlamda özgürlük bireyin, devletin ya da başka bireylerin baskı ve denetimi olmadan içinden geldiği gibi davranması demektir. Başka bir anlatımla özgürlük, ahlaki bir öznenin (bireyin), kendi belirlediği kurallara, kendi istek ve arzularına, aynı zamanda kendi seçimlerine göre davranabilmesidir.

- Özgürlük yalnızca, akıl ve irade sahibi olan insana özgü bir kavramdır.

Özgürlük

- Genel anlamda kullanılan özgürlük ile ahlaki özgürlük arasında fark vardır. Ahlaki anlamda özgürlük, bir irade özgürlüğüdür. Yani bireyin iyi ve kötü ya da değerli ve değersiz olan karşısında bir seçim yapabilmesidir.

İyi ile kötü arasında özgürce seçim yapamayan birey eylemlerinden ahlaken sorumlu değildir. Buradan da anlaşılacağı üzere ahlakın varlığı özgürlüğe bağlıdır.

İnsan Ahlaki Eylemde Bulunurken Özgür müdür?

İnsan ahlaki eylemde bulunurken kendi iradesiyle, özgür bir biçimde mi davranır, yoksa başka iç ve dış faktörlerin etkisi altında mı kalır?

- Deterministlere göre insan kararlarında ve eylemlerinde özgür değildir.
- İndeterminist yaklaşıma göre birey karar verirken tamamen özgürdür. İyi, kötü, değerli ve değersiz arasındaki seçimi kendi iradesiyle özgürce yapar.

Bunlardan indeterminizme göre özgürlük sınırsız bir biçimde vardır. Determinizm ise, her şeyin önceden belirlenmiş olduğunu, hiçbir biçimde değişmeyeceğini savunur.

Bu ön kabul insanları yazgıcılığa (fatalizme) götürür.

İnsan Ahlaki Eylemde Bulunurken Özgür müdür?

- Diğer bir görüş de oto deterministtir. Bu görüşe göre insan, aklını kullanarak ve bilgi birikimini artırarak özgürleşebilir.

Bu durum ise **aydınlanma** olarak ifade edilmektedir. Kant aydınlanmayı, «kendi aklımızı bir başka aklın kılavuzluğundan çıkarmak» olarak tanımlamıştır.

Sorumluluk

- Sorumluluk, kişinin kendi davranış ve eylemlerinin hesabını verebilmesi anlamına gelir. Bir başka ifadeyle, bireyin eylemlerinin doğuracağı sonuçları üstlenmesi durumudur.

- Sorumluluk irade özgürlüğünü gerektirir. İrade özgürlüğü bulunmayan yani eylemlerine özgürce, kendi istenciyle karar veremeyen bir kimsenin eylemlerinin sonuçlarını üstlenmesinden söz edilemez.

Vijdan

- Vicdan, ahlaki özneyi kendi karar ve eylemleri hakkında bir yargıda bulunmaya zorlayan duygu olarak tanımlanır. Bir başka anlatımla, bireyin kendi iyileri ve değerleri üzerine doğrudan doğruya ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güce vicdan denir.
- Bir anlamda vicdan, insanın eylemlerinin ahlaki bakımdan iyi ve değerli olup olmadığına karar veren mahkemedir.

SPORDA ETİK
(FAIR PLAY)

Spor;

Antik Yunan'da; erdemli insan

Roma'da; sadizm, çıkar, kazanma, şiddet, kan,
ölüm (sadece bir turnuvada 60 ölü)

Eski Türklerde; insani unsurlar (ölümler ancak kaza sonucu)

Örneğin Cirit ve Güreş sporu: Oyun bittikten sonra sporcular karşılıklı olarak dizilir, hakem heyetinden bir kişi aralarına girer, yanlış davranışlar yerilir ve olumlu davranışlar ise övülerek sporcuların tümü kutlanır.

19. Yüzyıl İngiltere'sinde;

- Gençlerin ahlaki gelişimleri için okul sporları
- Okul programları haftada en az üç yarım gün spor

sınıflar yada okullar arası yarışmalarda,

- kendilerinden kişisel olarak üstün başarı beklenmeyen,
- baskısız bir ortamda, tüm güçlerini takımlarında belirli bir amaç için sarf etmeyi,
- rakibe saygıyı, yenilgiyi soğukkanlılıkla karşılamayı öğreniyorlardı.

Meşrutiyet dönemi sporcuları,

müsabakalarda aralarından seçtikleri hakemlerin kararlarına saygı gösteriyorlar,

anlaşmazlıkları kendi aralarında çözümlemeyi sportmenlik sayıyorlar,

Sporcularda toplum içinde "efendi" ve "çelebi" kişilikleri ile tanınıyorlardı.

Erken Cumhuriyet dönemi sporcuları,

fiziksel özellikler yanında, ahlaki mükemmelliğin, iyi huyluluğun, dürüstlüğün ve centilmenliğin bir bileşimi.

Beden eğitimi ve spor, ahlaki normların ve toplumsal değer yargılarının gençlere aşılanmasında en önemli araçlardan biri.

Oysa, günümüzün spor dünyasında ahlaki değerlerin yerini parasal değerler almıştır. Birçok spor olayında "ne olursa olsun kazan" felsefesi, davranışların etik açıdan kontrolünü ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle özellikle,

Sporun tarafları olan;

- Antrenörler,
- Sporcular,
- Taraftarlar,
- Hakemler,
- Spor yöneticileri,
- Spor yazarları ve
- Sporla ilgili tüm kişilerin davranışları etik ilkelere uygun olmalıdır.

Fair Play (dürüst oyun), kurallara göre oynamak, hakça mücadele etmektir.

Bu kavram bu gün özellikle performans ve yarışma sporlarında sık sık görülen ahlaki sapma ve yozlaşmalara karşı insani bir başkaldırı olarak ortaya çıkmıştır.

Fair play bütün diller için ortak bir kavram olarak kabul edilmiştir.

1974 yılında uluslararası Fair Play Komisyonu bir deklarasyonu tüm ülkelere ve spor örgütlerine gönderdi.

Bu deklarasyonda Fair Play;

- Kendine,
- Rakibine,
- Takım arkadaşlarına,
- Hakemlere,
- Seyirci ve kamuoyuna saygıya dayanan bir hayat görüşü olarak açıklanmaktadır.

Bu görüş, "her ne pahasına olursa olsun kazanmayı, başarılı olmayı" reddetmektedir.

Fair Play genelde birbirine yakın olan üç anlam taşımaktadır.

- Öncelikle «iyi oyun»,

- Sonra «iyi oyunu ortaya koyacak ruh hali ve sporcuya yakışan davranış biçimi» ve

- Son olarakta «iyi oyunu temin edebilmek için oyuna katılanların tümünün mutlak olarak yerine getirmek zorunda oldukları davranış biçimlerinin tümü» olarak değerlendirilir.

Fair Play

Üstat Arıpınar'ın ifadesi ile;

«Tanrının sesini duymaktır».

Fair Play, bir olay içinde kişinin kendini, geleceğini, ailesini ve çıkarlarını düşünmeden rakiplerine ve çevresine özverili olabilmesidir. Eskilerin «nefs-i emmare» dedikleri «içindeki şeytanı yenmesidir».

Fair Play, yalnızca sporculara has olması gereken bir davranış değildir. Spor yöneticileri, antrenör ve teknik elemanlar, hakemler ve en önemlisi seyirci ve taraftarlar sözde değil, özde fair play' e uygun davranmalıdırlar.

Fair Play, iki ayrı boyutta değerlendirilmelidir:

Bunlardan birincisi sportif kurallara ilişkin sportif erdem, oyunun kurallarına uyma, herhangi bir sebeple kurallardan sapmamak. Sportmence sözü bununla ilişkilidir.

İkincisi yaşama ilişkin sportif erdem dir. Toplumsal kurallara uymak her bireyin kendisi için bir görev, diğerleri içinse bir hak tır.

O halde Fair Play sadece sportif ilişkileri düzenleyen bir kavram değil, bir kültür ve yaşam biçimi dir.

Fair Play düşüncesi aşağıdaki ilkelerle somutlaştırılabilir:

- Rakiple eşit şartlarda bulunmak için samimi arzu,
- Rakibin dezavantajlı durumundan yararlanmaya karşı durma,
- Müsabaka sonucunu etkileyecek kazaları önleme çabası,
- Rakibin karşılaştığı haksızlığı giderme çabası,
- Kendi aleyhine bile olsa hakem kararlarına saygı,
- Aleyhine bile olsa hakemlerin doğru karar vermelerine yardım,
- Sadece spor ortamında değil, normal yaşantısında de topluma örnek davranışlar sergileme,
- Kendi ekip arkadaşlarına olduğu kadar rakiplerine de saygı.

Fair play sporcuların,
rakibi düşman değil, aksine, oyunun gerçekleşmesini sağlayan, eşdeğer haklara sahip birey ve partner olarak görmelerini bekler.

Olimpizm

Olimpizm, beden becerisi ile birlikte insan aklının ve kişiliğinin, bir bütün olarak insanın tüm niteliklerinin uyum içinde gelişmesini hedefleyen bir hayat felsefesidir. Bu felsefeye ulaşmada fair play önemli bir unsurdur. Fair play ile verilmek istenen mesajlar, insanlarda oluşturulmak istenen tutumlar, olimpizm adı altında işlenir.

Olimpizm kavramı olimpia' dan kaynaklanır ve kutsal bir inanç olarak insanın spor yapması söz konusudur. Olimpizmde spor bir araçtır. Spor aracılığı ile gerek bireyler, gerekse uluslar arası birlik ve dayanışma gerçekleştirilmeye çalışılır. Olimpizmin amacını, ahlakça bozulmamış, karakteri sağlam ve erdemli insanlar yetiştirmek olarak özetlemek mümkündür.

Tüm dünyada en önemli sosyal olaylardan sayılan olimpizm; dünyayı kucaklama, insanlar arasında dostluğu, yardımlaşmayı ve belli kurallarla yarışmayı öngörür. Bu felsefe;

- Uluslar,
- Irklar,
- Renkler,
- Cinsler,
- Politik sistem ve sınıflar arasında hiçbir ayrım kabul etmez.

Sporda Etik İlkeler

1. Sporcular araç değil, amaç olmalıdır:

- Antrenörler ve yöneticiler sporculara saygılı davranmalı, onların öz varlıklarına değer vermeli; sporcuları sömürmemeli, aşağılamamalı ve onları robot gibi görmemelidir.
- Sporcular rakiplerine saygılı olmalı, rakiplerine gözdağı verme yada onlara kasıtlı olarak zarar vermeyi içeren taktiklere göz yummamalıdırlar.
- Kullanılan ekipmanlar, süreçler ve spor kuralları, sporla ilgili tüm tarafların güvenliğini sağlayacak nitelikte olmalıdır.

2.Müsabakalar adil olmalıdır:

- Liglerin yönetimi ve karşılaşmaların denetimi, bütün taraflara eşit olarak uygulanan tarafsız kurallara göre yapılmalıdır.
- Spor tanımı gereği bedensel güç ve mücadeleyi içeren bir yarışmadır. Bu nedenle müsabakalarda verilecek kararlar, sportif ideallere uygun olarak yalnızca fiziksel beceriler, güdülenme, strateji ve şans etkenlerine göre belirlenmelidir. Bir sporcuya yada takıma doping maddeleri vererek veya şike yaparak sporcuların performansını artırmak ahlak dışıdır.
- Bahisçilerin yada sporcuların yolsuzluk yaparak müsabakaların sonuçlarını etkilemeleri sporun ruhuna aykırıdır.

3. Katılım, liderlik, kaynaklar ve ödüller başarıya dayalı olmalıdır:

- Spor etkinliklerine kimlerin katılacağına ırk, inanç, cinsiyet veya toplumsal konuma göre değil; yetenek ve güdülenme durumlarına göre karar verilmelidir.
- Bayan sporcular medya tarafından bir sex objesi olarak yansıtılmamalıdır.
- Erkek ve bayan sporcular arasında kaynak dağılımı yapılırken cinsiyet ayrımcılığından kaçınılmalıdır.

4. Spor etkinlikleri katılımcıların güvenliğini sağlayacak nitelikte olmalıdır:

- Sporcuların sağlığı ve güvenliği, antrenörler ve yöneticiler tarafından takım başarısından daha önemli sayılmalıdır.
- Antrenörler sporcuları bedensel rahatsızlıklar, susuzluk yada halsizlik gibi durumlara maruz bırakmamalıdırlar.
- Sporcular rakiplerine zarar verecek kasıtlı eylemlerden kaçınmalıdırlar.

Sporda etik çerçevesinde uluslararası kuruluşlarca belirlenmiş bazı prensipler söz konusudur. Bunlar;

- Saygı,
- Temel haklar ve adalet,
- Haksız avantajı reddetmek,
- Hukuk ve kurallara uymak,
- Başarma özgürlüğü,
- Zararı önleme,
- Objektiflik,
- Güvenirlik ve dürüstlük,
- Şeffaflık,
- İşe kendini verme, önemseme.

Bireysel ve organizasyonel düzeyde sporda karşılaşılan bazı etik dışı durumlarda söz konusudur. Bunlar;

- Cinsel taciz, saldırganlık ve ayırımcılık
- Kumar, hile, teşvik pirimi
- Demokratik olmayan yönetimler
- Takım seçmelerinde usulsüzlük
- Saygısızlık, sözlü ve fiziksel taciz
- Doğru davranışların cezalandırılması
- Performans artırıcı yanlış yöntem ve maddeler
- Saldırganlık ve kabadayılık
- Seyirci şiddeti
- Velilerin uygunsuz davranışları

Sporda Etik Kodlar

Avrupa Spor Birliği 1992 yılında bir tüzük yayınlayarak sporda etik kodların önemini ortaya koymuştur. Bu tüzüğün temel amacı;

- Sporun etik değerlerini korumak,
- Sporun içinde bulunanların güvenliğini sağlamak,
- Her türlü politik, maddi manevi eşitliksizliklere karşı çözüm bulmak,
- Özellikle cinsiyet, ırk, renk, dil, din gibi konularda ayırımcılığı engellemektir ve bunun yolu da etik kodların oluşturulmasıdır.

Tüm dünyada yapılan çalışmalardan örnekler

Antrenörlerin Etik Kodları;

- Agresif hareketlere göz yumma.
- Oyuncuların diğer antrenörlere yada başka insanlara danışma hakları olduğunu unutma. Farklı alanlardaki uzmanlarla işbirliği içinde ol.
- Oyuncuları; kendi davranışları, performansları, hareketleri ve kararlarının sorumluluğunu üstlenmeleri konusunda teşvik et.
- Görevleri ve antrenmanları oyuncuların yaşına, deneyimine, yeteneklerine, psikolojik veya fiziksel durumlarına göre ayarla.

- Kendini ve bilgilerini sürekli geliştir.
- Sporcuları oyun kurallarına ve fair play anlayışına uygun davranmaya özendir.
- Sporcularının gelişimi ve sağlığını her şeyin üstünde tut.
- Sporcularının kişilik haklarına saygılı ol.

Hakemlerin Etik Kodları;

- Sporcu ve katılımcıların güvenliği ve sağlığını her şeyin üstünde tut.
- Tarafsız davran.
- Sporun içindeki tüm bireylere saygı göster.
- Kurallar çerçevesinde kalmak koşulu ile her sporcunun yeteneklerini en iyi şekilde kullanması hakkını sağla.

- Hiş kimsenin söz yada hareketleriyle gözünüzü korkutmasına izin verme.
- Saygısız davranışlara tolerans gösterme.
- Uyuşmazlıkları ağırbaşlılık ve metanetle çöz.
- Müsabaka öncesinde sonrasında sporcuların değerlendirme isteklerine açık ol.
- Yapıcı eleştirilere ve farklı değerlendirmelere saygı göster.
- Düzenli olarak antrenman yap, oku ve kendini geliştir.
- Yaptığın işin sorumluluğunu üstlen.

Seyircilerin Etik Kodları;

- Hakemlerin kararlarına saygı göster ve diğerlerini de bu konuda teşvik et.
- Genç oyuncuların hatalarını hoş gör ve destekleyici ol.
- Her durumda şiddete karşı ol.
- Rakip takıma ve taraftarlarına saygı göster. Unutmayın ki onlar olmadan oyun da olmaz.

VOLEYBOLDA ETİK KODLAR NEDEN ŞİMDİ GEREKLİ?

Herşey son 20-30 yılda performans sporuna katılan çocukların yaşlarındaki küçülme ile başladı. Ama buna nazaran büyükler-küçükler arasında bağlantı gözönüne alınarak yasalarda bir değişiklik yapılmadı.

Geçmişin aksine şimdi birçok yetişkinin kariyeri, şöhreti çocuk sporcuların kamp-okul idman programlarındaki başarılarına bağlı, onların kazanacağı madalyalara bağlı.

- Menejerlik kavramının ülkemizde tamda oturmuş olmaması,
- 8-18 yaş arası çocukların sırtından para kazananların ortaya çıkması,
- Alt yapı sporcularının transferlerinden bile komisyon alan antrenörlerin sayısındaki artışın suistimalleri doğuruyor olması.

Diğer bir yeni durum ise şimdi işlerinden ayrılan yada part-time çalışan anne babalar.

Bunlar çocuğun kariyerini yönetmek için işlerinden vazgeçiyor.

Aile çocuğun spor kariyerini idare etmeye başlayınca bu, çocukta baskıya neden oluyor.

Ailelerin yaşamı çocuğun başarısına dayanıyor.

14-15 yaşındaki çocukların üstünde ailelerine yaşayacakları evleri alma baskısı var.

Herşeyden önemlisi de toplumsal değerlerin yozlaşması….

AMERICAN VOLLEYBALL COACHES ASSOCIATION a göre bir antrenörün uyması gereken etik kodlar;

1- Profesyonel Davranışlar

- Bağlı olduğu organizasyona yakışır davranışlarda bulunmak.
- Kişisel ve profesyonel gelişimi için kendi alanında olan tüm yayın ve gelişmeleri takip etmek.
- Kazandığı bilgileri oyuncuları ve hizmet ettiği diğer insanların ihtiyaçları için kullanmak.
- Diğer antrenör ve profesyonellere doğru ve pozitif olmak.
- Ayrımcılığın her türünden kaçınmak.

2- OYUNCU /ANTRENÖR İLİŞKİSİ

- Tüm ilişki seviyeli, onurlu eğitim ve bilimin izin verdiği koşullarda olmalıdır.
- Tüm kritikler kişisel değil performansa yönelik olmalıdır.
- Yapılması istenilen tüm hareketler sporcunun yaşına ve seviyesine uygun olmalıdır.

- Şu anda yaptırdığınız antrenmanlar ile sporcunun gelecekteki hayatını tehlikeye atmayın.
- Yaptırdığınız antrenmanların sporcuların akademik başarılarına etki edip etmediğini dikkate alın.
- Rakibe karşı kişisel ve takım olarak saygı uyandıracak hazırlıkları yapın.
- Her antrenman ve maçta ne olursa olsun bulunmaya gayret edin.

- Takımın tüm oyuncuları ile eşit ilgilenin.
- Takımı ve takımın parçası olduğu toplumun ahlaki kurallarına saygı gösterin.
- Takımdaki pozisyonundan yararlanarak hiçbir şekilde oyuncu yada ailesinden profesyonel sınırlar dışında istekte bulunmayın.
- Fiziksel, sözel ve duygusal tacizlerden kaçının.
- Cinsel tacizlerden kaçının.

3- GÜVENİLİRLİK

4- YRD. PERSONEL İLE İLİŞKİLER

Avustralya Spor Birliği Etik Kod Örneği (Spor Yöneticileri İçin)

- **Spor yöneticisi her koşulda en yüksek etik standartları göz önünde bulundurmalı. Sadece yasal gerekliliklere uyarak değil ; dürüst, eşit ve sosyal sorumlulukları yerine getirerek etik davranışlar sergilemelidir.**

- **Spor yöneticileri anlaşma yaptıkları tüm çalışanları, sponsorları ve iş yaptığı ajanslarla olan görüşmeleri dürüst ve açık bir şekilde anlatabilmeli.**

- **Spor yöneticisi performans arttıran maddelerin kullanımını tamamen yasaklamalı. Dopinge izin vermemeli; sadece doktor tarafından onaylanmış maddelerin kullanımına izin verilmelidir.**

- **Spor yöneticisi çalışma yerinde eşitliği sağlayan uygulamalarda bulunmalı, kurallar koymalıdır.**

- **İşi en iyi şekilde yapacak olan kişiyi işe almalı. Cinsiyet, medeni durum, yaş, ırk, etnik köken, din, engel, eşcinsellik göz önünde bulundurularak ayrımcılık yapmamalıdır.**

- **Spor yöneticisi sözünün arkasında, dürüst ve işine karşı sorumluluk sahibi olmalıdır.**

- Spor yöneticisi **sorumlu oldukları kulüp, spor merkezi vb. yerlerin imajını zedeleyecek davranışlardan kaçınmalıdır.**

- Spor yöneticisi her zaman çalışanlarının ve yöneticisi olduğu tüm kişilerin ilgi ve isteklerini toplum kuralları ve yasaları doğrultusunda yerine getirmeye çalışmalı. Göz ardı etmemelidir.

- Spor yöneticisi **adil davranmalı, objektif olmalarını engelleyecek olan önyargı, taraflı, yanlı davranışlardan kaçınmalıdır.**

- **Spor yöneticisi dürüstlük ve tarafsızlık ilkeleri doğrultusunda ortaya çıkabilecek tüm görüşlere, sonucu nasıl olursa olsun açık olmalıdır.**

- **Spor yöneticisi çalışmaları doğrultusunda elde edilen bilgilerin gizliliğine saygı duymalı. Bu gizli bilgileri belli bir açıklama yetkisine sahip olmadan ya da yasal bir açıklama görevi olmadığı sürece açıklamamalıdır.**

- **Spor yöneticisi özel ve belirli konuları en uygun şekilde çözümlemeye çalışmalıdır. Hem kendisinin hem de görevlendireceği kişilerin teknik, yasal ve uygulamalı olan güncel gelişmeleri takip etmesi gerekir. Bu konuları çözümlemeye çalışırken spor yöneticisi konularda uzman olan kişilerden tavsiye almalı ve asiste edilmelidir.**

- **Spor yöneticisi etik kodlara ve üzerlerinde zaman zaman yapılabilecek düzenlemelere uymalıdır**

Teşekkürler……

